

Søknad om forskerskole i psykisk helse ved det Helsevitenskapelige fakultet, UiT

- A. Bakgrunn for søknaden
- B. Søkermiljøene og deres forskningsaktivitet
- C. Planer for forskerskolen

A. Bakgrunn for søknaden

Det nye helsevitenskapelige fakultetet skal bygges og psykisk helse er sannsynligvis det fagfeltet som representerer det største felles multiplum for de miljøene som står bak søknaden.

Seks miljøer ved det Helsevitenskapelig fakultet som alle har psykisk helse inkludert i sin forskningsprofil ble opprinnelig invitert til å være med på søknaden: Forskningsgruppe psykiatri (FP), IKM, Institutt for psykologi (IPS), Institutt for Helse- og omsorgsfag (IHO), Seksjon for sosialpsykiatri, ISM, Regionsenteret for barn og unges psykiske helse (RKBU) og Institutt for klinisk odontologi (IKO). De samlede ressurser er relativt store, men blir i forskningsmessig sammenheng ikke optimalt utnyttet på grunn av for lite samarbeid på tvers av forskningsgrupper og institutter.

Det nye helsevitenskapelige fakultetet skal bygges og psykisk helse er sannsynligvis det fagfeltet som representerer det største felles multiplum for de miljøene som står bak søknaden.

En forskerskole er en organisering av doktorgradsstudier med utvikling av forskningsprosjekter, forskerkurs, nettverk og faglig fellesskap. Formålet er å styrke forskningens kvalitet og øke antall PhD grader. En forskerskole vil innebære et fortrinn i konkurransen om universitetsstipendiater.

Seks miljøer ved det Helsevitenskapelig fakultet som alle har psykisk helse inkludert i sin forskningsprofil ble opprinnelig invitert til å være med på søknaden: Forskningsgruppe psykiatri (FP), IKM, Institutt for psykologi (IPS), Institutt for Helse- og omsorgsfag (IHO), Seksjon for sosialpsykiatri, ISM, Regionsenteret for barn og unges psykiske helse (RKBU) og Institutt for klinisk odontologi (IKO). De samlede ressurser er relativt store, men blir i forskningsmessig sammenheng ikke optimalt utnyttet på grunn av for lite samarbeid på tvers av institutter.

En forskerskole i psykisk helse vil ikke bare virke sammensveisende for PhD kandidater, men også for deres veiledere med tilhørende fagmiljøer. En skole vil fremme utvikling og gjennomføring av forskningsprosjekter og forskerutdanning på tvers av deltakende fagmiljøer med det gjensidige faglige og forskningsmessig utbytte dette vil innebære.

Forskerskolen vil bidra til utviklingen av større tverrfaglige prosjekter med høy vitenskapelig kvalitet, mer translasjonsforskning og internasjonalisering.

En større samordning vil også bidra til å tydeliggjøre behovene for interfakultært samarbeid.

Gjennom psykiatrisk forskningssenter for Finnmark og Troms som ble etablert i et samarbeid mellom universitetsklinikken UNN, psykiatriske og psykologiske miljøer ved UiT og sykehuseierne i 1993, senere omgjort til Nord Norsk psykiatrisk forskningssenter (NNPF) i 2000, er det blitt utviklet et forskningssamarbeid særlig mellom klinikk, FP og IPS. Denne samarbeidslinjen vil bli videreutviklet.

Årelange norskrussiske samarbeidsrelasjoner og prosjekter på mental helse feltet har allerede resultert i flere russiske PhD grader tatt ved UiT. Forskerskolen i psykisk helse har som delmål å fremme produksjon av russiske PhD grader gjennom forskning på psykisk helse i Nord Vest Russland hvor også komparative norskrussiske studier vil inngå. Øvrig internasjonalisering skal vektlegges sterkt.

Samfunnspolitisk står mental helsefeltet sterkt i Norge i dag og gjennom opptrappingsplanen for psykisk helse (1998-2008) er psykisk helsefeltet blitt trukket fram som et nasjonalt satsningsområde. På tross av økt antall medisinske studenter og at dekanene ved alle de medisinske fakultetene i Norge (for UiT Georg Sager) i et brev til helseminister Dagfinn Høybråten datert 12. august 2003 understreket at det i forbindelse med opptrappingsplanen for psykisk helse var et stort behov for økt satsning på forskning og utdanning i psykisk helse ved universitetenes medisinske fakulteter, er de samlede ressurser som Det Helsevitenskapelige Fakultet ved Universitetet i Tromsø har avsatt til psykiatriundervisning for de medisinske studenter blitt sterkt redusert de senere år.

B. Søkermiljøene og deres forskningsaktivitet

Av de seks miljøer seks av instituttene ved det Helsevitenskapelige fakultet som opprinnelig ble invitert til å være med på å utforme en søknad har følgende fem bidratt i prosessen: IKM (FP), IPS, IHO, RKBURBUP) og IKO.

Seksjon for sosialpsykiatri, Institutt for samfunnsmedisin (ISM), har trukket seg fra videre samarbeid om søknaden under henvisning til at eksisterende forskerskoler (EPINOR) burde kunne dekke aktuelle behov.

Vitenskapelige stillinger og antall stipendiater ved de ulike søkermiljøene fremgår av Tabell 1 og avlagte dr. grader siden 2000 av tabell 2.

Forskningsgruppe psykiatri (FP), IKM

Universitetets voksenpsykiatri var fra starten plassert ved ISM, opprinnelig med 6 hele stillinger. Halvparten av disse ressursene ble i 2001 utskilt som en egen avdeling for psykiatri senere PF ved IKM. Ved ISM har man fremdeles en seksjon for sosialpsykiatri med en stilling (professor Odd Nilsen). PF er samlokalisert med den voksenpsykiatriske universitetsklinikken på Åsgård for å fremme kontakten med det kliniske miljø og klinisk relevant forskning.

Nåværende ansatte ved PF, Tore Sørli og Vidje Hansen, tok på begynnelsen av 1990-tallet initiativ til opprettelsen av Psykiatrisk forskningssenter for Finnmark og Troms (PFFT) i 1993, senere utvidet til Nordnorsk Psykiatrisk forskningssenter (NNPF) i 2001 hvor også Nordland fylke ble inkludert. PFFT og NNPF ble etablert som en brobygging mellom klinikk og universitet for å fremme forskning på relevante kliniske problemstillinger, bedre rammebetingelsene for at klinikere skulle kunne forske, ivareta relevant forskeropplæring og for å fremme samarbeid mellom klinikere og forskere og mellom forskere fra ulike universitetsmiljøer. PFFT og NNPF har utvilsomt bidratt til en sterk økning i antall publiserte vitenskapelige artikler og avlagte doktorgrader innen psykisk helsefeltet i Nord-Norge.

Forskningen omfatter Psykiatrisk epidemiologi og helsetjenesteforskning, klinisk helsepsykologisk forskning inklusive kulturelle forhold og klinisk kommunikasjon, biologisk forskning og rusforskning.

Psykiatrisk epidemiologi og helsetjenesteforskning

Dette forskningsområdet har dannet grunnlaget for 2 doktorgrader og 39 publikasjoner i internasjonale referee baserte tidsskrifter.

Tromsø-undersøkelsene

Vi har deltatt i utformingen av spørreskjemaene mht. indikatorer for psykiske plager ved alle de 6 Tromsø-undersøkelsene som har gått hittil, unntatt den første. Dataene har vært analysert som separate tverrsnitts-undersøkelser, med første publikasjon i BMJ i 1989. På dette området har man hatt, og har fortsatt, et nært samarbeid med professor Bjarne K. Jacobsen. Vi har nå 1 doktorgradsstipendiat, psykolog Asle Nymann, som skal se på utviklingen av psykisk helse i Tromsø over alle de 5 Tromsø-undersøkelsene som har data på psykisk helse, over 26 år.

Finnmarks-undersøkelsene

Vi har deltatt i disse på samme måte som over, og publisert artikler på religiøsitet, sosialt nettverk og psykiske plager, og sesongavhengig depresjon.

Registerforskning

Man har bygget opp et register over alle innleggelser til Åsgård sykehus fra 01.01.1980, og foreløpig ut 2006. Registeret forvaltes nå av Senter for Klinisk Dokumentasjon og Evaluering ved Helse Nord. Det omfatter 6004 personer og mer enn 22 000 innleggelser over 26 år, og personene kan følges gjennom alle sine innleggelser. Sammen med registerleder, psykiater Anne Høye, arbeider vi nå med å gjøre registeret prospektivt og løpende. Vi har 1 publikasjon på interne sammenligninger mellom kjønn i registeret. Registeret har vært koblet til det norske Sentralregisteret for dødsårsaker, og til Fødselsregisteret. Koblingen til dødsårsaksregisteret har foreløpig resultert i 2 publikasjoner i British Journal of Psychiatry, basert på perioden 1980-1992. Anne Høye skal nå fullføre sin doktorgrad med 1 artikkel på dødelighet for hele perioden 1980-2006. Registeret er allerede det største og mest komplette sykehusregister i psykiatri i Norge, og når det blir gjort prospektivt skal det dels brukes til kvalitetsforbedring av den kliniske virksomheten ved de psykiatriske avdelingene, dels til forskning. Når det gjelder mortalitet har vi et samarbeid med Universitetet i Verona i Italia, ved prof. Michele Tansella og prof. Francesco Amaddeo, hvor vi sammenligner mortaliteten i Verona og i Nord-Norge

Separate undersøkelser av helsetjenesten innen psykisk helse

Det har vært gjennomført 2 doktorgradsprosjekter, ett av psykiater Grigory Rezvy ved Nordlandssykehuset i Bodø, og ett av psykolog Lars Henrik Myklebust. Begge prosjekter har vært finansiert av Psykiatrisk forskningsprogram i Helse Nord, og av Barentsprogrammet. Rezvy har sammenlignet helsetjenestene i psykiatri i Nord-Norge og i Nord-vest Russland, og Myklebust har sammenlignet to Distriktpsikiatriske sentra i Nordland. På dette feltet har vi også gjennomført en kartlegging av den psykiatriske helsetjenesten i Verona i Italia. Vi har dessuten undersøkt en ett-års kohort av pasienter innlagt på Nordlandssykehusets psykiatriske avdelinger og på de psykiatriske avdelinger ved UNN. Her har vi samarbeid med førsteamanuensis, overlege Terje Øiesvold, Nordlandssykehuset, og forskningsleder Knut Sørgeard, samme sted. Foreløpig 1 internasjonal publikasjon, 3 til er underveis. Materialet er ikke ferdig analysert, arbeidet pågår.

Evaluerings av pasientbehandling ved psykiatriske poliklinikker

Her har vi et samarbeid med prof. og forskningsleder Chris Evans, Nottingham Health Trust, England, gjennom flere år. Vi har oversatt og gjort psykometrisk grunnlagsarbeid på et evalueringssystem – CORE, og samlet inn grunnlagsdata i Norge- Foreløpig 1 internasjonal publikasjon.

Vinterdepresjon

Et område vi har arbeidet med siden første publikasjon i 1991. Vi har samarbeidet med prof. Eiliv Lund ved ISM, og med prof. Bjarne K. Jacobsen samme sted. Vi har nå 1 doktorgradsstipendiat, lege Greta Brancaleoni, som sammenligner forekomsten av sesongrelaterte psykiske plager blant studenter i Nord-Italia og i Tromsø. 5 internasjonale publikasjoner foreløpig.

Forbedring av psykiatrisk diagnostikk

Pågående prosjekt med norsk versjon av et strukturert intervju for psykoser og affektive lidelser – DIP. Utpøving på pasienter innlagt på de psykiatriske avdelinger på UNN og Nordlandssykehuset, datainnsamling pågår. Samarbeid med Universitetet i Verona og Nordlandssykehuset ved Terje Øiesvold.

Helsepsykologisk forskning inklusive kulturelle forhold, kommunikasjon og psyksomatikk

Siden 2007 har det i regi av Avdeling for klinisk psykiatri ved IKM nå FP, vært etablert et helsepsykologisk nettverk med betegnelsen "Faggruppe for kommunikasjon og emosjon ved sykdom og behandling". Det har vært avholdt 3-4 årlige nettverksmøter. For perioden 2010-2012 har Helse Nord innvilget 1.92 millioner årlig i "Miljøstøtte til klinisk helsepsykologisk forskning ved UNN". En del av disse midlene vil bli benyttet til nettverkstiltak så som felles seminarer og infrastruktur.

Kirurgiske pasienter

Siden 1995 har det ved avdeling for hjerte-, kar og lungekirurgi ved UNN vært gjennomført flere studier som har fokusert pasientenes mestrings og tilfredshetsprosesser, effekten av en nyutviklet pasientsentret informasjons prosedyre (RCT), forhold som predikerer gjenopptak av arbeid etter hjerteoperasjon og personlighetsrelaterte forhold som disponerer for hjertekarsykdom. Studiene har funnet sted i et tverrfaglig samarbeid mellom kirurger, kirurgiske sykepleiere, psykiatere og psykolog. Disse studiene har resultert i to doktorgrader og 15 publikasjoner i internasjonale og nasjonale referee baserte tidsskrifter. En postdoktor stipendiat skal studere effekten av pasientsentret informasjon overfor pasienter med høyt stressnivå (RCT) og i hvilken grad "distressed personality" (Type D) har prediktiv validitet med henblikk på hjertekarsykdom (Tromsø 6).

Graviditet og psykisk helse

Siden 2000 har det ved fødeavdelingen ved UNN vært gjennomført flere studier som fokuserer psykisk helse i svangerskapet og effektene av en nyutviklet kirseorientert intervensjon ved fødselsangst og keisersnittønske. Intervensjonen testes for tiden ut mot "treatment as usual" i en RCT. Videre studeres fødselsvarighet og utfall hos kvinner utsatt for voldtekt før sin første fødsel. Disse studiene inngår i to pågående PhD arbeider. Studiene har funnet sted i et tverrfaglig samarbeid mellom gynekologer, jordmødre og psykiater.

Kreftpasienter

Siden 2002 har det ved kreftavdelingen i et samarbeid med IPS vært gjennomført studier som har fokusert behandlingstilfredshet hos pasienter som har overlevd testikkelkreft og et gruppebehandlingstilbud tilpasset cancer mammae- pasienter. I et pågående PhD arbeid skal humorens betydning for livskvalitet og forløp hos kreftpasienter studeres. Studiene gjøres i et tverrfaglig samarbeid mellom onkologer, kreftsyepleiere, psykiater og psykologer.

Commented [ofr1]: Må vel tas ut siden det ikke ble noe av. Dermed kan følgende nevnes: "og en prospektiv spørreundersøkelse av brystkreftpasienter innlagt UNN for kurativ behandling"

Kulturelle forhold

Siden 2000 har det ved de psykiatriske avdelinger ved UNN og ved andre psykiatriske enheter i Troms og Finnmark vært gjort studier av den samiske og kvenske kulturens innvirkning på pasienttilfredshet og samarbeidsforholdet mellom behandler og pasient, bruk av alternative og komplementære behandlingsformer (CAM) og holdninger til integrasjon mellom skolemedisin om

CAM. Et doktorarbeid om det siste ble avlagt høsten 2009. I en oppstartet NFR-finansiert postdoktorstudie ved en poliklinikk i Nord Troms (UNN) skal effektene av et opplæringsprogram i kultursensitiv pasient tilnærming testes ut.

En ny erfaringsbasert masterutdanning om kulturens betydning for profesjonsutøvelse, utviklet i et samarbeid mellom Samisk nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsevern (SANKS), Institutt for lærerutdanning og pedagogikk (IPL) og FP, ble startet opp høsten 2009. Utdanningen vil produsere fremtidige PhD studenter til videre forskning på dette området. Dette interfakultære samarbeidet vil bli utviklet videre. Det er også etablert et større nasjonalt og internasjonalt nettverk bestående av NAFKAM, NAKMI i Oslo, Transkulturelt Centrum i Stockholm, McGill Universitetet i Montreal og Scott Polar Instituttet ved Universitetet i Cambridge.

Klinisk kommunikasjon

Ved UNN er det gjort flere studier av klinisk kommunikasjon i behandlingen. Dette har vært studier hvor man har beskrevet hvordan behandlere og pasienter har interagert. Fokus har vært dels på mer globale fenomener, slik som fornøydhet og dels på mer spesifikke mekanismer i psykoterapi slik som empati og overdrivelser.

Forskere og klinikere ved FP, IPS, ISM og UNN har samarbeidet om flere prosjekter innenfor dette temaet. Nasjonalt er det et samarbeid med NTNU og UiB. Internasjonalt er det samarbeid med Universitetet i Verona, Italia, Universitetet i Roma, La Sapienza, Italia og National Institute of Mental Health, Bethesda, USA.

Ivaretagelse av helsepersonell

Norske leger rapporterer i økende grad hjelpetrengende psykiske plager etter avsluttet eksamen. Forskere ved det medisinske fakultet ved UiO og UiT (IPS og FP) samarbeider om en randomisert kontrollert utprøving av effekten av en gruppebasert metode for stresshåndtering og personlig utvikling hos medisiner og psykologistudenter (PhD studie). Det er også tilknyttet forskere fra UiB, Universitetet i Kentucky, København og UNN.

Biologisk forskning

Forskning på biologiske rytmer

Forskning på søvn, helse og årstidsvariasjoner i lys/mørke bygger på en over 40 år lang tradisjon på Åsgård med en lang rekke publikasjoner og prosjekter opp gjennom årene. Forstyrrelser i døgnrytmer og søvn kan virke inn på kroppslig og psykisk helse. Døgnrytmene styres av biologiske klokke/klokkegener i hjernen samt dagslys. I Tromsø 6 studien "Sleep-wake rhythms and health risks in a sub-Arctic population" kartlegges døgnrytmemønstre i befolkningen og sammenhenger mellom døgnrytmemønstre og helseproblemer. Genetiske analyser muliggjør studier av sammenhenger mellom døgnrytmemønstre og spesielle kombinasjoner av klokkegener. Ved lysstimulering overfor mindre utvalgte grupper med forskjellig døgnrytmemønstre skal lysfølsomheten i de biologiske klokkene studeres.

Gjennom et samarbeid med andre forskningsmiljøer på UNN og UiT (Medisinsk Genetikk, Arktisk biologi og ISM) og Munchen EUCLOCK er det innenfor dette feltet mulig å få til gode translasjonsprosjekter som kan utnytte de unike naturlige kronobiologiske forskningsfortinn vi har på verdens nordligste universitetet og universitetssykehus. Det er ansatt en doktorgradsstipendiat (psykiater) og det søkes etter lønnsmidler til en postdoc genetiker for å kunne fullføre den andre halvdel av prosjektet.

Målsettingen på sikt er å bygge opp en større forsknings- og kompetansegruppe ved UNN/UiT innenfor biologisk psykiatri/kronobiologi med fokus både på basalforskning og kliniske relevante problemstillinger, også innenfor somatikk.

Schizofreni og bipolare sykdommer

Både arvelige og miljørelaterte faktorer har i tidligere studier vært ansett som mulige årsaker og det finnes genetiske overlappinger mellom begge sykdommene. I dag baseres diagnostikk hovedsaklig på symptomutforming og objektive metoder.

I et mangeårig samarbeid med forskere på Karolinska instituttet, Stockholm og Akershus Universitetssykehus, Oslo er det påvist mikrometerstore sfæriske partikler i spinalvæske hos schizofrene pasienter som har vært behandlet ved Åsgård sykehus. Det pågår nå arbeider med å undersøke om disse partiklene representerer arvelige eller miljørelaterte faktorer. Ettersom partiklene potensielt kan være biologiske markører for så vel schizofreni som bipolar lidelse, vil forekomsten av disse bli undersøkt med en genetisk følsom studiedesign som også omfatter flere neuropsykiatriske lidelser med potensielt infeksiøs etiologi.

Forskere og klinikere ved Åsgård sykehus er også engasjert i et forskningsprosjekt vedr vitaminer og cytokiner hos eldre innlagt på psykiatriske avdelinger. Et annet pågående forskningsprosjekt handler om Hyperparathyroidisme og nevropsykiatriske symptomer.

Rusforskning

Opptappingsplanen for rusfeltet forteller at tilgangen til og bruk av alkohol og illegale narkotiske stoffer og rusmidler har økt betraktelig de siste ti-årene. Rus-, og annen avhengighetsproblematikk, er kanskje en av de mest utbredte "moderne lidelser" sett i et folkehelseperspektiv. På tross av det har det vært relativt lite rusforskning i Norge og særlig lite har foregått innenfor universitetsmiljøene. Norges forskningsråd etterlyser også mer rusforskning på universitetsnivå og som har en bredere orientering enn den medisinske forskningen.

Det er antagelig flere grunner til rusforskningens begrensede volum. Rusfeltet har historisk sett, vært drevet frem på bakgrunn av ideologiske strømninger og av ideelle organisasjoner og har dermed hatt liten tradisjon når det gjelder empirisk forskning. I 2004 ble imidlertid russektoren underlagt spesialisthelsetjenesten, og rusavhengige personer har dermed fått pasientstatus og rettigheter på lik linje med andre pasientgrupper. Denne omorganiseringen av russektoren fordrer et reelt løft i satsning på rusforskning, og en forskerskole for fremtidige rusforskere vil være viktig i så måte. Rus og avhengighetsproblematikk generelt er en tematikk som vil utgjøre et naturlig skjæringspunkt og møtested mellom de miljøene som står bak denne søknaden. Rus/avhengighet er ikke et eget fag, men snarere en hybrid av flere fagdisipliner, som stiller store krav til tverrfaglig og disiplinoverskridende samarbeid.

I september 2009 ble det opprettet en 50% stilling som forskningsleder for rusfeltet ved Nord Norsk psykiatrisk forskningssenter (NNPF). Stillingen er et ledd i en opptapping av forskning på rusfeltet. Det skal stimuleres til mer rusforskning, rekrutteres flere rusforskere og legges til rette for samarbeid mellom de få og til dels spredte rusforskingsmiljøene som finnes i Nord-Norge. Forskerskolen i psykisk helse, der rusforskning vil ha sin naturlige plass, vil kunne ha en viktig funksjon i så måte. Ikke bare vil den virke sammensveisende for nye rusforskere, men også for deres veiledere med tilhørende fagmiljøer.

Følgende forskningsprosjekter med tilknytning til UiT og UNN er registrert:

UNN – Rus og spesialpsykiatrisk klinikk

ROP- Nord. En phd studie om behandling for mennesker med samtidige rus- og psykiske lidelser. Stipendiat/psykolog Ellen Hoxmark. Veiledere professor Rolf Wynn, UiT, og sjefpsykolog Mary Nivison, rus- og spesialpsykologisk klinikk.

Effekt av endringsarbeid i fengsel. Stipendiat Kjetil Karlsen. Veiledere professor Odd Nilsen, UiT og professor Rolf Wynn, UiT.

NNK-rus har FoU som et av seks arbeidsområder. Her er flere pågående prosjekter som ligger i grenseland forskning/fagutvikling. Prosjektene publiseres hovedsakelig i NNK-rus skriftserie, og fyller derfor ikke kravene til internasjonal publisering. Bemanningen ved NNK-rus er tverrfaglig og på mastergradsnivå. Det arbeides for tiden med kompetanseheving slik at flere av de ansatte kan gå inn i et phd.

Nasjonalt senter for telemedisin

Trond Nergaard Bjerke (pedagog) disputerte til phd graden i januar 2010 med avhandlingen "Opplevd tilstedeværelse: Potensialer ved bruk av IKT i rusbehandling. Prosjektet har undersøkt potensialer ved bruk mobil SMS og Internett selvhjelpsgrupper i rusbehandling. Erfaringsbasert og profesjonell kunnskap som ulik tilnærming til rusbehandling har også vært et sentralt tema i prosjektet. Veileder I. amanuensis Gry Paulgaard, UiT, professor Helge Waal, UiO, og Finn Skårderud, Regionalt senter for barn og ungdomspsykiatri i Oslo.

Universitetet i Tromsø

Ved ISM har professor Odd Nilsen og Georg Høyer vært sentrale bidragsytere til rusforskning, og spørsmål om rusatferd inngår i de store befolkningsundersøkelsene som utgår fra ISM

Ved RBUP – nord jobber Dr. philos Roman Koposov med et pilotprosjekt i Nord Troms med tittelen "Forebygging av alkoholbruk blant ungdommer i Nord-Norge. Evaluering av Unge & Rus". Det er også lagt inn spørsmål om alkoholbruk i den planlagte epidemiologiske undersøkelsen "UNGT". Ved IPS har stipendiat Lisbeth Flores har nylig fått midler til doktorgradsstipend til prosjektet: Rus og ADHD: En studie av behandlingsforløp og grad av måloppnåelse i forhold til målsetting for pasienter med og uten ADHD-diagnose, innlagt ved seksjonen restart. Veileder professor Martin Eisemann. Ved IHO deltar Kalle Gjevik deltar i et EU prosjekt kalt "Children affected by parental alcohol problems". Prosjektet skal kartlegge situasjonen til barn som er berørt av foreldres alkoholproblem.

Institutt for psykologi (IPS)

Forskningen ved IPS spenner fra grunnforskning i laboratoriet til pasientnær klinisk forskning (bench to bedside). En annen dimensjon er analysenivå, fra det individorienterte kognitiv/biologiske perspektivet, til det sosialpsykologiske og samfunnsmessige. Psykisk helse kan analyseres på en rekke ulike nivåer, og metodene som er i bruk tillater analyser på nevroanatomi, nevrofysiologisk, fysiologisk, individualpsykologisk og gruppenivå. Såleis kan dette defineres som translasjonsforskning. Flere av prosjektene er psykosomatiske/helsepsykologiske i den forstand at de ser betydningen av psykiske prosesser opp mot somatiske lidelser. Klinisk-/helsepsykologi ved Institutt for Psykologi har god kompetanse innen forskning på forebygging, evaluering og behandling, klinisk metodikk, samt multivariate og strukturelle analysemetoder av forløpsdata. Ei rekke prosjekt innen psykiatri vil også være relevante å inkludere. Dette gjelder prosjekt i helsepsykologi, rus, registerforskning, samt biologisk psykiatri. Disse prosjekta vil tilføre større tyngde i translasjonsperspektivet i forskarskolen, samt når det gjeld utvidinga av analysenivå, og de vil også klassifiseres som psykosomatiske/helsepsykologiske.

[Internet-based cognitive therapy in the treatment of patients with mental health problems in general practice](#)

A novel model for improving collaboration between psychologists and general practitioners in primary health care. The overall objective of this project is to increase the knowledge necessary in developing effective Internet-based self-help programs (based on cognitive behavioural therapy) for preventing and treating mental health problems. This will be accomplished through a PhD project based on data from a randomized controlled trial. The project will test a more efficient collaboration between the primary and specialized health care services, including GPs, district psychiatric centres and psychologists.

Internet-based mental health programs in sparsely populated areas

There are two lines of research:

1) Utilizing the Internet to deliver mental health promoting interventions to adolescents and young adults: The prevention of mental, emotional, and behavioural problems among young people has become a priority topic on the health care agenda. In a project comprising secondary high schools in Troms county a program (BlueMood) is used to promote mental health and prevent depression. Additional applications of internet-based interventions (i.e. alcohol abuse; tobacco use) are planned.

Smerte og smertebehandling

Vår gruppe (førsteamanuensis Per M. Aslaksen, stipendiat Espen Bjørkedal, stipendiat Peter S. Lyby, post-doc Ole Åsli) studerer eksperimentelt påført smerte og korleis denne kan modulerast av psykologiske prosessar (forventingar, emosjonar). Angst, stress og negative emosjonar aukar smerte, medan forventingar om redusert smerte kan visast å redusere smerte (placebo effekten). Dette har vi vist gjennom måling av subjektiv smerterapport og ved bruk av event-related potentials, avleia av elektroencefalografi. Vi gjer også studie over smertemodulering vha. funksjonell MR ved Radiologisk Avdeling.

Planar: Neste steg er å undersøke psykologien (forventingar, emosjonar) i pasientar med smerte. Målet er å bruke den kunnskap vi oppnår i studia til å utvikle program for å redusere kroniske smerter.

Infrastruktur: Tre psyko-fysiologiske laboratorier for påføring av eksperimentell smerte via kulde, varme og elektriske stimuli. Måling av smerte blir gjort ved visuell analog skala, ved inntil 128 kanals elektroencefalografi, og ulike perifere fysiologiske målingar relatert til sympaticus-aktivering (elektromyografi, hjerteratevariabilitet, svetteutskilling i handflatene). Tilgang til fMRI er avgjerande for å vere i forskingsfronten.

Quality of life as an outcome measure in health care

Dr. Eisemann has been participating in the development of the World Health Organisation's WHOQOL instruments for the assessment of quality of life which has many potential uses, particularly in medical practice, research, audit, policy making, and in assessing the effectiveness and relative merits of different treatments. They can also be used to assess variation in QoL across different cultures, to compare subgroups within the same culture, and to measure change across time in response to change in life circumstances.

Commented [ofr2]:

Personality research

A growing literature is revealing a strong association between various personality dimensions and nearly all type of psychopathology. Based on Cloninger's biopsychological model of temperament and character and the corresponding assessment tool (TCI), the importance of personality in various health conditions is investigated (e.g. alcoholism, criminal behaviour, depression, coping behaviour, attachment).

Social and cultural psychology: General approach

Social and cultural psychology target the general population, investigating everyday behaviors such as consumer decisions, or interactions at the workplace. Mental-health-related phenomena of interest are mood, self-esteem, and subjective well-being. Beyond the measurement of relevant predictors (such as attitudes, beliefs, and behaviors), research focuses on their change. Methods of change include means of mass communication (such as public announcements or advertisements), but also structural changes to everyday settings (such as the classroom or the workplace) that affect interaction patterns within and across the group borders formed by gender, origin, and ethnicity. In other words, social and cultural psychology focus on mental health in everyday contexts, and at the level of social groups. E.g., mobbing and harassment. Social and cultural psychologists might investigate a school's or company's risk level for the occurrence of mobbing and harassment, and might suggest structural changes that reduce the likelihood of such behaviors to occur. Whether done as a prevention or as an intervention measure, such research would focus on required changes at the group level (e.g., a company's workplace routines and regulations), not on the identification and treatment of the persons involved.

Strengths of research in social and cultural psychology

Research topics

Current and in-progress research in the Department covers a broad range of topics, from phenomena that have negative consequences for mental health and subjective well-being (such as mobbing and harassment) to phenomena that have positive consequences (such as recreational activities, e.g. physical exercise and tourism).

Research methods

Beyond traditional self-report questionnaires, the available methodological expertise in the Department covers a broad range of methodologies to assess variables more reliably, and to improve prediction. Examples: indirect measurement of variables via response latencies; measurement of physiological indicators in the field; experience-sampling method for data collection in everyday, personal, and private contexts.

Application of results

Whereas research in social and cultural psychology should be conducted by professional psychologists, the application of results to real-world settings (such as schools, companies, families, and neighbourhoods) often does not require specialist psychological knowledge, but can be put into the hands of other professionals (such as teachers, human-resources managers, and public-relations or advertising specialists).

Psykisk helse og døgnrytmer

Det er gjennomført et tverrnasjonalt prosjekt (Tromsø og Accra/Ghana) rettet mot undersøkelsen av betydningen av årstider og lyseksposering for søvn og døgnrytmer, og psykisk helse i form av depressive og nervøse symptomplager. Undersøkelsen ble gjennomført i januar og august måned i 2009 både i Tromsø (69°) og i Accra (6°). Det deltok henholdsvis 150 og 170 i undersøkelsen. Resultatene så langt viser at søvntiming endrer seg i nord (legger seg senere, står opp senere) om vinteren, men ikke ved ekvator. Tilsvarende rapporteres det økte innsovningsvansker, fysisk og mental tretthet, og noe økte symptomer på depresjon (men ikke i klinisk område). Søvnlength og søvnkvalitet virker lite påvirket. Det er aktuelt å gå videre med eksperimentelle undersøkelser i samarbeid med Det Psykologisk fakultetet i Bergen.

Kognitive utfall ved demens

Det utføres eksperimentelle studier der personer i ulike aldersgrupper blir testa kognitivt, med EEG og med utstyr for måling av gange.

Institutt for helse og omsorgsfag (IHO)

IHO ble etablert som et eget institutt ved det helsevitenskapelige fakultetet etter at Høgskolen i Tromsø, avd. helsefag ble fusjonert med UiT, 1. august 2009. Senter for Omsorgsforskning sorterer også under IHO, og faglig leder er professor Torunn Hamran. Instituttet skal tilby utdanningsforløp som er rettet mot befolkningens, helsevesenets og arbeidslivets fremtidige behov for kompetanse, og øke kunnskapsproduksjonen innen alle instituttets fagområder gjennom forskning og fagutvikling. IHO er pr dags dato i gang med å etablere 5 forskjellige forskningsgrupper med ulike overordna forskningstema. Når forskningsstrategien er på plass innen hver gruppe vil IHO kunne presentere en mer samlet forskningsprofil. I dag har instituttet 18 vitenskapelige ansatte (inkl. bistillinger) (tabl 1) og 7 stipendiater (tabl 1). Det er pr i dag avlagt 3 doktorgrader etter fusjonen med UiT. På IHO er det pr i dag to doktorgradsprosjekter med temaer innen psykisk helse: "Brukermedvirkning i akuttpsykiatrisk sengepost i spesialisthelsetjenesten. Narrative intervju med pasient og pårørende" (stipendiat Karina Seberg), og "Å leve med stemmer og lydar" (stipendiat Anne Martha Kalhovde). Førsteamanuensis Talseth er hovedveileder og professorene Norberg og Elstad er biveiledere til hver av de to prosjektene. Første amanuensis Talseth har i tillegg deltatt i 3 andre forskningsprosjektet med fokus på psykisk helse, temaer som "Trøsten's betydning i pleien og omsorgen til selvmordspasienter", "Sykepleiernes reaksjoner til selvmord og selvmordspasienter" og "Å leve med stemmer uten å motta psykisk helsehjelp". Prosjektene har vært i samarbeid med professor Gilje (USA) og Norberg (Sverige). Høsten 2010 igangsettes prosjektet "Innsikt og brukermedvirkning", som er initiert av 1. amanuensis Geir Lore. Prosjektet tar sikte på 4 stipendiatstillinger og 1 postdoc stipend. Veiledere i prosjektet er 1. amanuensene Lore, Henriksen og Talseth, og professorene Nilsen og Heggen (UiO). I de fleste forskningsprosjektene er ulike kvalitative forskningsmetoder blitt brukt (se beskrivelsene av forskningsprosjektene).

Brukermedvirkning

Norske forskningsprosjekt vedrørende brukermedvirkning viser at det generelt var en kritisk holdning til brukermedvirkning blant brukere. Blant voksne brukere var det stor variasjon når det gjaldt muligheten for å medvirke på selve tjenestetilbudet, mens brukere som opplevde medvirkning mente dette styrket selvrespekt og mestringsstrategi. Et klart flertall av brukere ved distriktpsikiatriske sentre hadde positive erfaringer med behandlere når det gjaldt medvirkning, mens 15 -16 % mente at behandlerens evne til å forstå, lytte og vise respekt ikke var bra og at behandlere ikke ga nok tid til samtaler, oppfølging og samordning av tiltak. Andre studier viste at pasienter opplevde at anerkjennelse og delaktighet i behandling i sykehusavdelinger var mangelfull, pårørende og pasienter mente at informasjon om sykdom, framtidsutsikter, medisiner og rettigheter i psykisk helsetjenesten ikke er tilstrekkelig, og pårørende til voksne pasienter opplever generelt å ha liten innflytelse, de ønsker å medvirke, men blir lite inkludert. Målsettingen er å beskrive brukere og helsepersonells erfaringer med brukermedvirkning i psykisk helsevern. Vi ønsker å få en dypere forståelse om hva brukermedvirkning betyr for pasienter/brukere og helsepersonell. Vi ønsker også kunnskap om forhold som enten underbygger eller problematiserer brukermedvirkning med særlig vekt på innsikt og sykdomsforståelse. Forskningen kan avdekke forholdet mellom ønsket behandling og mottatt tilbud blant brukerne, samt beskrive forhold som påvirker brukermedvirkning som a. Sykdomsbevissthet og brukererfaringer, b. Holdninger og praksis blant personalet mht brukermedvirkning. c. Kvaliteten på de terapeutiske alliansene. d. Oppfatninger om helsetilbudet blant brukerne. Disse aspektene blir belyst i hvert sitt delprosjekt. Det å støtte brukermedvirkning vil bidra til en bedre kvalitet på omsorgen for brukere med alvorlige psykiske lidelser ved at de kan få en mer aktiv og deltagende rolle i forhold til avgjørelser som berører egen situasjon.

Brukermedvirkning i akuttpsykiatrisk sengepost. Narrative intervju med pasienter og pårørende

Commented [U3]: Her skal du bare klippe slik at det passer inn med det øvrige.

Helsemyndighetene har over år gitt klare signaler om et ønsket verdiskifte og en kvalitetsforbedring av helsetjenesten til mennesker med psykiske lidelser. Dette er fulgt opp gjennom *Opptrappingsplan for psykisk helse* som tar til orde for omorganisering, samordning av tjenester, kompetanseoppbygging og implementering av brukermedvirkning i tjenestetilbudet (Stortingsmelding 25- 1996-97, Stortingsproposisjon 63 -1996-97, SHdir 2006 Rapport 15 – 1315). For pasienter innlagt i psykiatrisk avdeling, viser en studie i Norge, at gode fagfolk er de som respekterer personen/pasienten og som framstår som positiv og at behandlingstilbudet er godt når det er rettet mot den enkeltes pasient sin situasjon. En spørreundersøkelse gjennomført i Sverige om hva pasienter selv mener er den ideelle behandling og pleie i psykiatrisk avdeling viste funnene at pasienter understrekte betydningen av empati fra helsepersonell og at personalet viser at de bryr seg om dem, viser interesse og at de blir forstått, blir møtt med respekt og at personalet har tid for dem, samt skape et trygt miljø for dem i avdelingen. Lignende funn er gjort i andre studier . Formålet med dette studie er å beskrive hva det innebærer for den enkelte pasient å være bruker i akuttpsykiatrisk sengepost, i den hensikt å utvikle kunnskap om brukermedvirkning og styrke handlingskompetansen i psykisk helsevern. Den metodiske inngangen til prosjektet er kvalitativt, narrativ intervju og med et fenomenologisk hermeneutisk perspektiv. Hovedveileder er I. amanuensis Talseth og biveileder professor Norberg.

Å leva med stemmer og lydar

Stemmer og lyder (SOL) som den einskilte er alene om å erfare over tid har tradisjonelt blitt omtalt som hørsels hallusinasjoner i lærebøker og i diagnosemanualer og sett som symptom på psykoser, noe som bør fjernes eller dempas medikamentelt. Omlag 30% av de som har fått en psykosediagnose og fått behandling med nevroleptika, har likevel ikke blitt kvitt hørsels erfaringene. De har mellom anna derfor ofte blitt omtalt som behandlingsresistente. Dette synet har i nyere tid blitt utfordret av personer som sjøl erfarer SOL og klinikere som mener at hørsels fenomen ikke uten videre bør fjernes eller undertrykkes. Den einskilte må heller få hjelp til å forstå og forholde seg til SOL om de ikke greier det selv. Hørsels erfaringer kan være knyttet til livshendelser og være sentrale erfaringer i seg selv. Nyere forskning viser at erfaringer med SOL ligg på et kontinuum fra normalitet til sjukdom, og at det er behov for mer kunnskap om hvordan den einskilte selv forstår og forholder seg til hørsels fenomena. Erfaringene med SOL vil bli beskrevet slik de framstår over tid for den som har en psykoselidelse og deres pårørende, og søkt forstått fra ulike kontekstuelle perspektiv gjennom analyse av narrative intervju. Denne studien har ei fenomenologisk forankring og vektlegg forstående perspektiv. Samarbeidsprosjekt med professor Hugdahl i Bergen vil være et viktige bidrag til eksisterende forskning i et nytt og klinisk viktig forskningsfelt. Hovedveileder I. amanuensis Talseth og biveileder professor Elstad.

Trøstens betydning i omsorg og pleie til selvmordspasienten

I relasjonen mellom selvmordspasienter og helsepersonell åpenbarer det seg et behov for trøst hos selvmordspasienten. En antagelse er at siden selvmord innebærer dype lidelser er det behov for trøst. Studier har vist at det ikke er tilstrekkelig å forstå selvmordspasienter på bakgrunn av teorier og modeller. I møte med selvmordspasientene er helsepersonell utfordret ikke bare på den måten hun/han treffer handlingsvalg og handler på, men også ved å være nærværende, oppmerksom og omtenksum. Resultatene i disse studiene støtter internasjonal forskning som tar til orde for en fokusering på relasjonen mellom selvmordspasienter og helsepersonell. Den metodiske tilnærmingen er en sekundær analyse av tidligere gjennomført narrative intervjuer med sykepleiere , leger og innlagte selvmordspasienter i spesialisthelsetjenesten, og med et fenomenologisk hermeneutisk perspektiv. Samarbeidsprosjekt med professorene Norberg (Sverige) og Gilje (USA).

Sykepleiernes` reaksjoner på selvmord og selvmordspasienter

Studiet presenterer en meta-studie av 26 sykepleiefaglige forskningsartikler. Forståelsen av akkumulert forskningsbasert litteratur styrker det kontekstuelle, begrepsmessige og metodologiske perspektiv. Kontekstuell, et gap eksisterer i den internasjonale forskningen. Begrepsmessig, resultatene kan veilede sykepleiere til å gi omsorg og pleie til selvmordspasienter på en måte som fremmer selvmordsforebygging og behandling. Den metodologisk tilnærmingen, Critical Interpretive Synthesis CIS, setter i bevegelse kunnskaper ut over den samlede forståelsen. En studie sett fra selvmordspasientens perspektiv er under planlegging. Samarbeidsprosjekt med prof. Gilje (USA).

Å leve med stemmer og lyder, uten å motta psykisk helsehjelp

Forskere antyder at det behøves et annet ord/begrep for å supplere med begrepet "hallusinasjoner" fordi den negative betydningen av ordet har ført til at de som har erfaringer med å høre stemmer og lyder ikke blir rapportert eller forsket på. Dette er bakgrunnen for at Olson, Suddeth, Peterson & Egelhoff i 1985 gjennomførte en intervjustudie med enker og enkemenn om erfarte stemmehøring knyttet til avdøde enkekelle. Funn som ble gjort var at de fleste i dette studiet hadde gjentagende erfaringer med å høre stemmer og informantene hadde heller aldri snakket med noen personer om sine erfaringer. De fleste resultatene fra denne studien samsvarer med en tidligere studie fra 1971 som viste at for de fleste informantene var stemmehøring en hjelp for dem. Disse resultatene samsvart også med en senere studie, som viser at erfart stemmehøring sjelden er ubehagelig, emosjonelt truende eller fiendtlig og er kontrollerbar. Formålet med denne studien er å beskrive, gi økt forståelse og kunnskap om hva det innebærer for den enkelte person å leve med stemmer og lyder uten å motta psykisk helsehjelp, og på den måten bidra med økt kunnskap om stemmehøring for å utvikle handlingskompetansen i psykisk helsearbeid. Kvalitativ metode: Case-study, anvender innholdsanalyse av narrative intervju. Samarbeidsprosjekt med professor Gilje (USA).

RBUP-Nord (RKBU)

RBUP-Nord får sitt oppdragsbrev hvert år direkte fra Helsedirektoratet med konkrete bestillinger hva angår fagutvikling, forskning og undervisning. RBUP-Nord er for tiden i en fusjonsprosess med Barnevernets utviklingssenter som tidligere var en del av Høgskolen i Tromsø. Det er planlagt at denne prosessen skal være ferdigstilt ved utgangen av 2010. I forbindelse med fusjonen vil sentrets indre organisering og plassering i det Helsevitenskapelige fakultet kunne bli endret.

For tiden er RBUP-Nord organisert med en regionsenterleder (Berit Salvesen) og en FOU-leder (Willy-Tore Mørch) samt et lederteam. I tillegg har sentret et vitenskapelig råd som bla vurderer de ulike forskningsprosjektene og gir råd til lederteamet i faglige og vitenskapelige spørsmål.

Vitenskapelig råd har besluttet at valg av nye forskningsprosjekter skal vurderes innenfor rammen av større prosjekter som har som mål å styrke evidensen for tiltak i fagfeltet. Alle prosjekter ved RBUP Nord skal kunne ha tilgang til hele senterets vitenskapelige kompetanse. Det må være sammenheng mellom fagutvikling og forskning og mellom forskning og undervisning.

RBUP-Nord er inndelt i to forskningsgrupper hhv "Tiltaks-og behandlingssenheten" og "Forebyggingsenheten". Nedenfor følger en kortfattet oversikt over de ulike forskningsprosjektene innenfor de to enhetene:

Tiltaks-og behandlingssenheten

Ansatte: Førsteamanuensis og leder Amy Holtan, førsteamanuensis Sturla Fossum, førsteamanuensis Toril Jenssen, Professor Andre Sourander, stipendiater Rune Johansen og Renee

Thornblad og fire førstekonsulenter knytter til DUÅ (Lin Kristin B. Akselsen, Andrea Jennerwein, Merete Aasheim og Anne-Kari Johnsen).

Evaluering av De utrolige årenes Skole-og barnehageprogram

De Utrolige Årene er en forebygging- og behandlingstilnærming for barn med atferdsproblemer i alderen 0 til 12 år. De utrolige årene består av ulike programmer rettet mot foreldre, barn og ansatte i barnehage og skole/skolefritidsordning. Prosjektets formål er å evaluere DUÅs Skole- og barnehageprogram. Høsten 2009 startet datainnsamlingen fra skoler og barnehager, og det er med tanke på rekruttering av forskningsenheter jevnlig kontakt med organisasjoner som tilbyr Skole- og barnehageprogrammet. RBUP-Nord har nasjonalt ansvar for implementeringen av programmet i tjenesteapparatet og driver en omfattende opplæringsvirksomhet knyttet til programmet.

Utfall og opplevelse av fosterhjemstiltak

Prosjektet studerer utfall og opplevelser av fosterhjemstiltak. Studien kombinerer kvantitative analyser av virkninger av samfunnets inngrep med kvalitative analyser av ungdommer, foreldre og fosterforeldres erfaringer av livet i fosterhjem. Prosjektets formål er å utvikle kunnskap om stabilitet og kontinuitet i plasseringer, fosterbarns psykiske helse og unge voksnes livssituasjon. Prosjektet har et særskilt fokus på barn i slektsfosterhjem.

Multi Func implementeringsstudie og effektstudie

MultifunC er et behandlingstiltak for ungdom med alvorlige atferdsproblemer eventuelt med bekymringsfull atferd i forhold til rusmidler. Behandlingen er et manualisert behandlingstiltak for behandling av ungdommene på institusjonen og i ungdommens nærmiljø. Prosjektet er et samarbeid mellom norske og svenske barnevernsmyndigheter og forskere. MultifunC Implementeringsstudien analyserer implementeringen av behandlingstiltaket MultifunC på barnevernsinstitusjoner i Norge og Sverige. MultifunC effektstudien evaluerer effekten av behandlingsmodellen MultifunC sammenlignet med annen institusjonsbehandling på barnevernsinstitusjoner i Norge.

Father and Son Training system – FAST

FAST, en kognitiv atferdsterapeutisk behandlingsmodell for å redusere aggressiv atferd hos unge gutter og styrke far-sønn relasjonen. Studien gjennomføres i samarbeid med fagpersoner tilknyttet Helse Nord/ Institutt for Klinisk Medisin ved UiT og fagpersoner ved Åsgård psykiatriske sykehus, Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN). FAST er et pilotstudie beregnes gjennomført i løpet av 2010.

Forebyggingsenheten

Ansatte: Professor Monica Martinussen (leder), førsteamanuensis Kåre Olafsen, førsteamanuensis Roman Koposov. Rådgiver og helsesøster Annette M. Thyraug, rådgiver og pedagog Gørill Vedeler, rådgiver Helene Eng, rådgiver og pedagog Frode Adolfsen, rådgiver og psykolog Charlotte Reedtz, forskningsassistent Camilla Lauritsen og stipendiat Henriette K. Strøm. I 20% stillinger: førsteamanuensis II Henrikt Natvig (UiO) og Karin von Doesum (Nederland) og professor II Stein-Erik Ulvund.

Enheten har som hovedmål å utvikle og fremme kunnskap om virksomme helsefremmende og forebyggende tiltak rettet mot barn og unges psykiske helse. Vi har i den forbindelse ulike forsknings- og fagutviklingsprosjekter der vi forsøker å knytte en nær forbindelse mellom forskning, fagutvikling og formidling. Eksempelvis har vi oppdrag fra Helsedirektoratet opprettet en database på nett over ulike forebyggende og behandlende tiltak for barn og unge

(www.ungsinn.uit.no). I databasen er ulike tiltak beskrevet og det er også gjort en vurdering av den vitenskapelige evidensen for de ulike tiltakene.

Organisatoriske tiltak (Familiens Hus og Modelldistrikt)

Enheten har tidligere gjennomført et prosjekt i Nord-Troms (*Modelldistrikt*) der den overordnede målsetningen var å styrke det psykiske helsearbeidet blant barn og unge ved å bistå til en bedre koordinering av tjenestene rettet mot barn samt å bistå med opplæring og innføring av evidensbaserte tiltak. Ulike evalueringer av prosjektet er gjennomført, både ved hjelp av kvalitative intervjuer og spørreskjema. Enheten har også ansvar for Modellen "Familiens Hus" som innebærer en samordning av ulike kommunale tjenester i ett hus (åpen barnehage, helsestasjon, PPT, barnevern med mer). Forebyggingsenheten er i ferd med å utvikle en større studie som involverer en evaluering av denne modellen der hovedmålet er å undersøke den forebyggende og helsefremmende effekten. Tidligere har vi gjennomført en brukerundersøkelse i åpen barnehage samt en studie blant ansatte som arbeider i familiens Hus (*Samhandling i Familiens hus*).

Universelle, selektive og indikerte tiltak (W8, Barn av psykisk syke, Foreldretrening)

Forebyggingsenheten er i ferd med å gjennomføre en større studie (*W8*) av effekten av et skolebasert alkoholforebyggende program (Unge & Rus) rettet mot ungdomsskoleelever. Vi er også i ferd med å starte en studie på implementering og evaluering av et tiltak rettet mot barn av psykisk syke eller foreldre som har rusrelaterte problemer. Enheten har tidligere gjennomført en evaluering av De utrolige årenes forebyggingsintervensjon. Intervensjonen har som mål å redusere viktige risikofaktorer for utvikling av atferdsforstyrrelser hos barn og unge og på sikt å forebygge forekomst av slike vansker.

Måling og kartlegging (Temperament, SKDE, UNGT)

Enheten er også involvert i ulike studier for å utvikle og validere kartleggingsverktøy samt å kartlegge forekomst og utbredelse av ulike plager og tilstander. Eksempelvis blir det nå gjennomført en studie av spedbarns temperament ved helsestasjonene i Tromsø med tanke på å normere et kartleggingsverktøy. Forebyggingsenheten er i samarbeid med UNN i ferd med å utvikle et register (*Norsk kvalitetsregister for sped- og småbarns psykiske helse*) for å evaluere og dokumentere kvaliteten på den behandlingen som gis til de minste barna. Forebyggingsenheten er også involvert i *UNGT* som er en epidemiologisk studie blant ungdommer i den videregående skolen om psykisk helse.

Institutt for klinisk odontologi (IKO)

IKO är ett institut under uppbyggnad och har därför inte tillsatt alla tjänster. Per idag är femton vetenskapliga tjänster tillsatta och institutet har sex bistillinger. IKO har fem besatta stipendiatstillinger (tabell 1) och en som kommer att besättas vid årskiftet. Doktorgradsproduktionen har av naturliga skäl inte kommit igång med den första doktorsgraden beräknas till 2010-2011.

Forskningskompetensen på IKO inom området psykisk hälsa omfattar bl.a. komplexa odontologiska sjukdomstillstånd (psykosomatiska tillstånd), men även miljösyndrom (ex. el- och bildskärmsöverkänslighet, sjuka-hus sjuka), stress, kronisk smärta och gynekologiska tillstånd. Kompetens finns också i kognitionsforskning och individual- och gruppsykoterapi forskning.

IKO har tillsammans med Tannhelsetjenstens kompetansesenter for Nord-Norge (TkNN) bildat en forskningsgrupp i klinisk odontologi vid Det Helsevitenskaplige Fakultet. Forskningsgruppen har startet upp gemensamma projekt bl.a. psykologisk gruppbehandling av

odontofobi patienter, "prepulse inhibition" av intraoral injektionssmärta och två PhD-projekt som studerar oral hälsa, vårdattityd och "oral health literacy".

På IKO finns två doktorgradsprojekt som har inriktning mot psykisk hälsa: 1. Oral hälsa hos vuxna: sambandet mellan attityder och psykologiska faktorer. 2. Oral hälsa hos vuxna: sambandet mellan språkförståelse och psykologiska faktorer. Veileder är professorerna Jan Bergdahl och Maud Bergdahl, IKO.

IKOs verksamhet avseende forskning och klinik inom området psykisk hälsa leds av professor Jan Bergdahl som är tandläkare, psykolog och kognitiv psykoterapeut. Han är också docent i psykologi vid Umeå universitet, Sverige.

Psykosomatikforskning

Sveda och smärta i munslemhinnan med eller utan kliniska patologiska tecken har vi kunnat visa ha tydlig psykisk etiologi (1-2). En konklusion som vi gjorde var att BMS kan användas som ett symptom eller markör för fysisk och psykisk belastning och ohälsa. Eftersom vi framgångsrikt kunde behandla BMS med kognitiv psykoterapi ansåg vi att de psykologiska faktorerna hade en mer framträdande roll vid uppkomsten och vidmakthållandet av BMS (3). Förutom sveda från i munslemhinnan har även sambandet mellan subjektiv och objektiv muntorrhet, smakstörningar och läkemedel och psykiska faktorer såsom depression, ångest och stress studerats.

Vi har också under flera år i samarbete med andra discipliner såsom dermatologi, allmän medicin, sociologi och Arbetslivsinstitutet i Sverige studerat patienter med s.k. miljösyndrom dvs patienter som relaterar sina symptom till exponering av kvicksilver som frigjorts från dentala amalgam, elektromagnetiska fält och dålig inomhus luft (sjuka-hus sjuka). Vetenskapligt har det varit svårt att hitta några säkra samband mellan ohälsa och miljösyndrom, men vi har kunnat konstatera att psykologiska faktorer tycks ha stor betydelse.

I samarbete med avd. för Dermatologi och Venereologi, Umeå universitet, Sverige har vi studerat unga kvinnor med Vulva Vestibulit (VVS). Orsaken till besvären är fortfarande okänd, men ses nu som en form av neurogen smärta. Kunskapen om VVS, dess orsaker och förlopp, har varit ofullständig. Vi har kunnat visa att en stor del av VVS patienter kan klassificeras som deprimerade och ångestfyllda och att även deras partners är deprimerade. Vi har också funnit personlighetsfaktorer uttryckt i temperament och karaktärsdimensioner hos dessa unga kvinnor som kan ha betydelse för uppkomsten av både de somatiska och psykiska symptomen. Vi har också funnit att ångest, depression och stress är vanligt hos patienter med oral och genital erosiv lichen dvs såriga slemhinneförändringar i mun och underliv.

En tvärvetenskaplig projektgrupp har kartlagt förekomsten av patienter med s.k. psykosomatiska tillstånd i sjukvården. Projektet kunde rapportera att närmare 30% av patienterna bedömdes ha psykosomatisk problematik och att vårdgivarna ansågs sig inte ha tillräcklig kompetens att handlägga denna patientgrupp. Resultatet har medfört att man har satsat på att öka kompetensen hos personalen och öka andelen beteendevetare i primärvården.

Forskning på stress/utbrändhet, kognitiv funktion och hälsa/ Psykisk belastning i arbetslivet

I en populationsstudie har förekomsten av stress kartlagts som visade att kvinnor mellan 30-40 år var mest belastade och att depression var vanligt hos denna grupp. Betula-projektet är en longitudinell studie av åldrande, minne och demens som pågått i Umeå under en 20-årsperiod. Deltagarna i projektet har testats, intervjuats och undersökts medicinskt och psykologiskt vid 5 tillfällen (1988-90, 1993-95, 1998-2000, 2003-2005 och 2008-2010). Totalt deltar ca 4000 personer. Projektets syften är att studera hur minnesfunktioner förändras under vuxenlivet, att bestämma riskfaktorer för demens och att bestämma tidiga prekliniska tecken på demens. I ett delprojekt

studerer sammenhengen mellom stress/utbrenthet, kognitiv funksjon og helse samt effekten over tid av stress/utbrenthet på kognitiv funksjon og helse.

Vi har vist at ansatte med høy stressnivå kan framgangsrikt behandles med en affektfokusert psykologisk behandlingsmetode).

Utvikling av psykologiske gruppebehandlingsmetoder

Vi har under en lengre tid utviklet psykopedagogiske gruppebehandlingsmetoder. En metode "Affektsskole" har vist seg å være effektiv for psykosomatiske tilstander og stress/utbrenthet (19,20). Affektsskolen har blitt oppmerksom i Norge og brukes innen psykiatri, primærhelsetjeneste og psykologutdanning. En gruppebehandlingsmetode, "Fobiskolen", for fobipatienter (odontofobi) har også utviklet (21).

Åldring, kognition og oral helse

Under 2010 startes et nytt prosjekt "Åldring, kognition og oral helse" som kommer til å gå på i ca 4 år. Prosjektet, som er en del av Betula-prosjektet, utgår fra våre tidligere resultater der vi har funnet sammenheng mellom oral helse og kognitiv funksjon og genetiske faktorer. De nye prosjektet fokuserer på oral helse og kognitiv funksjon kommer til å bl.a. studeres med hjelp av MRI og fMRI.

Tabell 1. Oversikt over ansatte i vitenskapelige stillinger ved søkerenhetene

	Professor	Førsteamanuensis	Postdoktor	Stipendiater ¹	Tatt opp i dr. gradprogram ²
	I - stilling	II-stilling	I- stilling	II-stilling	
PF	2			5	2
IPS	9	2	7	2	1
IHO	2	2	11	3	2
R-BUP	3	3	4	1	
IKO	10		5		
Totalt					

Merknad:

¹Her er regnet de som er stipendiater – enten universitetsstipendiatstilling eller eksternt finansiert (Helse Nord, NFR e.l.)

²Her er regnet de som er tatt opp i doktorgradprogram og som blir veiledet av personer ansatt ved enheten. Hovedtyngden av disse personene er ansatt i kliniske stillinger, men forsker i delstilling.

Commented [U4]: vi har flere på IHO. Har bedt kontorsjef hjelpe meg med oversikten.

Tabell 2. Oversikt over avlagte doktorgrader fra søkermiljøene siden 2000

År	Doktorand	Yrkesgruppe	Forankring	Tema
2000	Tore Sørli	Lege	PF	The measurement of coping and physical function. Psychological predictors of the process of coping and treatment satisfaction in surgical patients
2000	Siv Eli Kvernmo	Lege	RBUP	North Norwegian adolescents in a multiethnic context. A study of emotional and behavioural problems, ethnic identity and acculturation attitudes in Sami, Kven and Norwegian adolescents
2001	Trond Bratli	Lege	PF	Light- and psychoneuroendocrine investigations of seasonal depression in a sub arctic population
2001	Vidje Hansen	Lege	PF	Psychiatric morbidity and mortality in Northern Norway in the context of deinstitutionalisation
2001	Hans Ketil Norman*	Sykepleier	IHO	Lucidity in people with severe dementia as a consequence of patient centered care
2001	Anne Grethe Talseth*	Sykepleier	IHO	Psychiatric care of people at risk of committing suicide : narrative interviews with registered nurses, physicians, patients and relatives
2002	Amy Holtan	Sosiolog	RBUP/IS	Barndom i fosterhjem i egen slekt.
2003	Åke Elden	Psykologi	IPS	

2004	Rolf Wynn	Lege	PF	Restraint and seclusion in a Norwegian university psyc hospital
2005	Geir Lorem	Filosof	IHO	A study of the spoken word as means of understanding schizophrenic patients
2006	Roman Koposov	Medisiner (Russland)	RBUP/IPS	Adolescents who commit crime: a study of factors associated w mental health problems among juvenile offenders in Northwest Russia.
2006	Claudia Rodriguez-Arand	Psykologi	IPS	
2006	Oddgeir Friberg	Psykologi	IPS	Validation of a scale to measure resilience in adults
2007	Sissel Lisa Storli	Sykepleier	IHO	Living with experiences and memories from being in intensive A lifeworld perspective
2007	Åshild Fause	Sykepleier	IHO	Forpleiningen tilfredsstillende. Prisen ligesaa.
2007	Grigory Rezvy	Lege	PF	The Barents Project in Psychiatry A comparative study of the mental health services in Archar County and Northern Norway
2007	Tordis S. Høifødt	Lege	PF	Exploring learning processes in psychiatry among medical st and young physicians
2007	Tone Skarbø	Psykolog	IPS	
2008	Kåre Sten Olafsen	Psykolog	RBUP	Precursors of regulatory competence in term and preterm infan The influence of a sensitizing intervention on temperament and social communication during the first year of life.
2008	Sturla Fossum	Psykolog	RBUP	Effectiveness of interventions and factors of relevance in the treatment of children with conduct problem.
2008	Gunn Kristin Øberg	Fysioterapeut	IHO	Fysioterapi til for tidlig fødte barn. Om sensitivitet, samhandl bevegelse
2008	Cathrine Arntzen	Ergoterapeut	IHO	"Jeg får ikke hendene til å gjøre det de skal gjøre" Å leve med apraksi etter hjerneslag
2008	Walter Schönfelder	Sosiolog	PF	Mellom linjene i psykisk helsevern og psykisk helsearbeid samarbeid mellom organisasjoner og profesjoner
2008	Deede Gammon	Psykolog	IPS	Meta-perspectives on telemedicine: Theory, method and a case
2008	Karl Yngvar Dale	Psykolog	IPS	
2008	Per M. Aslaksen	Psykolog	IPS	
2008	Jan-Are Kolset Johnsen	Psykolog	IPS	
2009	Aud-Mari Sohini Fjelltnu	Sykepleier	IHO	Waiting for nursing home placement: A study of the life situation of frail elderly and their carers
2009	Liv Wergeland Sørbye	Sykepleier	IHO	Frail homebound elderly: basic nursing challenges of home care. A comparative study across 11 sites in Europe
2009	Gudrun Nilsen	Sykepleier	IHO	Smerter under Nordlyset. Den vanlige lidelsen. Det uvanlige li
2009	Svein Bergvik	Psykolog	PF	Psychological factors in recovery of coronary artery disease p in Northern Norway
2009	Jack Edvardsen	Lege/psykolog	PF	A genetic spectrum approach to affective and schizop disorders. A twin and family study
2009	Randall Sexton	Lege	PF	Traditional healing and the public mental health services of No Norway – interfaces and cooperation
2009	Ole Åsli	Psykologi	IPS	
2009	Annie Arseth	Psykolog	IPS	
2009	Marianne Halvorsen	Psykolog	IPS	
2010	Trond Bjerke	Pedagog		Opplevd tilstedværelse: Potensialer ved bruk av IKT I rusbeha
2010	Elin Damsgård	Sykepleier	IHO	Activity related pain in patients with musculoskeletal disorders. An explorative study
2010	Kirsti Torjul	Sykepleier	IHO	Living with ethical dilemmas. The ethical reasoning of surgeons and nurses in surical units.
2010	Mari Wolff Skaalvik	Sykepleier	IHO	Nursing homes as learning environments. A study of experiences and perceptions of nursing students and

				supervising nurses
2010	Elin Damsgård	Sykepleier	IHO	Activity related pain in patients with musculoskeletal disorders. An explorative study
2010	Kirsti Torjul	Sykepleier	IHO	Living with ethical dilemmas. The ethical reasoning of surgeons and nurses in surgical units.

*Arbeid utført her, men disputert ved Univ. i Umeå.

C. Planer for forskerskolen

1. Behov

Det er et økende behov for prosjektutvikling og veiledning innen klinisk relevant forskning og for tilpasset forskeropplæring. Dette gjelder i stor grad innen helsefaglig forskning, men også innen annen klinisk relevant forskning.

Forskere med felles tematisk og metodisk tilnærming har behov for kontakt og læring mellom likemenn i gruppe. Dette behovet kan i begrenset grad ivaretas når det ikke er etablert noen felles møteplass for forskeropplæring og gjensidige presentasjoner og diskusjoner.

Vitenskapelig ansatte ved ulike institutter og forskningsgrupper ved det Helsevitenskapelige fakultetet trenger en møteplass hvor de i møte med klinikere og klinikkens ledere kan utvikle nye forskningsprosjekter som involverer flere miljøer og som spenner fra klinikk til grunnforskning.

Forskerskolen vil fungere som en videreføring av arbeidet med å utforme en forskningsfremmende brobygging mellom akademi og klinikk som eksemplifisert gjennom dannelsen av PFFT, senere NNPF.

2. Strategiske overveielser

Et samspill mellom klinikk og universitet i utviklingen av forskningsprosjekter vil sikre forskningsprosjektenes relevans og klinikkens medvirkning i alle faser av forskningsprosessen. Et slikt samspill vil styrke mulighetene for finansiering gjennom helseforetaket, for at klinikkens ledere legger forholdene til rette for at forskningen skal skje i klinikken og for at forskningsprosessen og dens resultater får konsekvenser for klinisk praksis.

Mange kliniske forskningsprosjekter er mindre, selvstendige prosjekter, ikke minst fordi utforskningen av avgrensede kliniske problemstillinger med mulig nytteverdi for klinikken er det som motiverer mange klinikere for forskning. Slike prosjekter vil måtte utgjøre en vesentlig del også av fremtidens prosjektportefølje.

På sikt kan det være klokt å utvikle større prosjekter som involverer forskere fra flere forskningsgrupper både lokalt, nasjonalt og internasjonalt og som spenner fra grunnforskning til klinikk (translasjon). Dette vil kunne styrke konkurranseevnen om forskningsmidlene.

I denne sammenhengen vil det mest aktuelt å satse på eksisterende sterke fagmiljøer.

Samtidig blir det av undervisningsmessige og fagutviklingsmessige grunner viktig også i fremtiden å ivareta klinisk sentrale temaområder som per i dag er mindre utviklet så som biologi og rus. Biologi er et temaområde som tradisjonelt tiltrekker seg leger som i dag en gruppe som det er vanskelig å rekruttere til forskning.

Forskerskolen skal ta mål av seg til å være et verksted for prosjektutvikling i et samspill mellom samfunnsaktører (klinikkens ledere og andre klinikere) og forskere.

Forskerskolen vil bidra til å videreutvikle og supplere samarbeidsrelasjoner som allerede er utviklet både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

3. Forskerkurs

Et vesentlig argument for etableringen av en forskerskole i psykisk helse er behovet for forskerkurs som er tilpasset problemstillingene. Forskerskolen vil blant annet satse på opplæring i relevante kvalitative metoder og RCT-metodikk.

Innen eksisterende forskerutdanning er 15 studiepoeng obligatoriske og 15 valgbare. Det bør være rom for stor individuell variasjon for valg av kurs som kan være tellende – dette gjelder både for metode og mer fagspesifikke forskerkurs. Forskerskolen vil arrangere kurs som er tematisk skreddersydd.

4. Formidling

Formidling skal bakes inn i forskerskolen, med fokus på dette tidlig i løpet i form av tidlig inngående diskusjon av problemstillinger og design, midtveisevalueringer og planlegging av formidling av publiserte resultater – både i forhold til klinikk og offentlighet.

5. Felles fora for prosjekter som er tematisk beslektet

Forskere som tilhører samme tematiske gruppe vil regelmessig møtes til dagsseminarer 1-2 ganger per semester med forelesninger og veiledning i gruppe ledet av eksterne forskere.

De tematiske gruppene som allerede er etablert i regi av NNPF (klinisk helsepsykologi, psykiatrisk helsetjenesteforskning og epidemiologi, biologisk psykiatri og rus) vil bli bygget videre på.